

GAZETĂ TRANSILVANIEI.

Gazetă ese de 2 ori: Joia și Duminecă, Foișor, cind concedu ajutoriale. — Pretul: pe un an 10 fl., pe $\frac{1}{4}$ 3 fl. v.a. Tierea externe 12 fl. v.a. pe un an 2 fl. galben mon. sunătorie.

Anul XXXVI.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenți. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 85.

Brasovu 208 Novembre

1873.

Telegramulu

„GAZETEI TRANSILVANIEI“.

La propunerea advocatului Romanu, cercetarea contra amplioiatilor suspendati cu 49 voturi contra 4 sîstătu.

Brasovu 19 Noembre n. 1873.

Astăzi se serbă Onomasea Maiestatei Sale imperatoarei și reginei Austro-Ungariei, mamei popoarelor și patronei orfanilor Elisabeta. Damele „Reuniunei femeilor romane“ semnalându-acesta serbatoria o serbara cu cultu divinu și cu actul celu mai însemnat alu affacerilor respectivă reuniuni. Configura înaintea altariului și în unire la iovocarea spiritului santu înaltiara rogații la ceru pentru indelung'a și fericit'a viația a mamei comune și a întregei familie Domnitorie. Dupa cultulu divinu la care luă parte și partea barbată se adunara în sal'a gimnasiului și sub auspiciile Maiestatii Sale a patronei reuniunii înaltianduse întreite urari de fericire tienura adunarea generale și restaurarea electiva a comitetului pe 3 ani viitori.

La 10 ore se serbă aceasta onomase preainalta în biserica rom. cat. cu cultu divinu, la care acurze tenerimea cu professorimea în frunte.

Fia că rogațiunile intrunite se patrunda la ceru, de unde se maneză fărcita domnire preste capetele incoronate, că se pota ferici și mulumi totă poporele fora osebire, și se se repareze și sărtea poporului romanu, că se nu mai fia ignoranți și respinsu, expusu volniciei indiscretiilor!!! —

• Decembrie viitoriu inchia una cununa de ani 25, unu patrariu de seculu, decandu Maest. Sa imperatulu și regale Franciscu Iosifu I pôrta blandul sceptru alu imperiului. In restempulu acestei domnie națiunea romana din Transilvania, dupa dovedile date de neclatita credentia catra tronu in timpii cei furtunosi, cari cerura atataea sacrificia de viația si avere, ajunse a fi inspirata in ordinea națiunilor patriotice cu asemenea drepturi de viația naționale politica, garantata prin actu legislativ si preanalta sanctionare. Aceasta reparare in dreptu politico meritata o atribuim justitiei si ecuitatii Maiest. Sale, că o prenalta recunoscentia si iubire egale de popora. In restimpulu finei acestui patrariu de seculu ne vedemur er' ignorati si respinsi dela drepturile si beneficiale nationali politice, pentru a caror aperare si preteudere trebuie se si suferim, nu dela capulu incoronatu, ci dela stapanii dilei, cari nu respectara neci sanctiunea, neci egalitate perfecta, ci ne strimporara atici, unde ne afiamu, supusi arbitriului, asriendune de crima apararea dreptului sanctionat.

Deci tramiterea de adrese de fericitare monarhului pentru diu'a cea alăsa de • Decembrie e dorintia generale, precum e si aderintia nestramuta a romanului catra justulu parinte alu poporeloru inaltu, care dovedi, si speram, ca va sustine la timpulu seu susu si tare acele dovedi de parinte cu egale affectiuni si catra credentiosii sei romani, cari suferu si adi pentru apararea dreptului politico național, la care nu vomu renuntia neciodata, ci lu vomu apera cu orce sacrificia.

Fagarasiulu e oglind'a distugeri si a ignorarii drepturilor noastre politice naționale, ca-ce si

membrii municipali ai sei se tragu la tribunalulu penale. Au dovedit ușe, cum arata telegramulu de susu, ca „non omnis moriar, ci ca in lupta e viati'a.“ —

Alta conversație cu diariul comitelui M. Lonyai.

Ne place a conversa cu diariul „Reform“, care este organu politicu si exclusivu naționale maghiaru alu comitelui Lonyai si alu partitei sale. Ratiuni grave ne indemna la aceasta. Nobilele comite mai înainte de a se înalță in regiunile in care se afla astazi, trecea de unulu din cei mai buni publicisti ai Ungariei, era acestu renume 'ia remasu cu totu dreptulu, si dupace a cadiutu din ministeriu. De atunci pén'a nobilelui comite se perfectiona cu atatu mai multu, cu catu anii funcțiunei sale iau datu ocasiunea cea mai bine venita de a cunoște totă affacerile tieriei din fundamente, de a se informa si asupra unoru cestiuni, la care excel. sa nu reflectase mai înainte; anume affacerile Transilvaniei nu le cunoștea de locu.

Mai avemu si alta cauza de a ne adressa catre „Reform.“ Acelu diariu se occupa desu de romani, de bisericele, inca si de moralitatea loru, in se asiā, ca din ceea ce scrie despre romani, se vede curat, cumu ii cunoșce de reu din totă punctele de vedere.. Dicem: ii cunoșce reu; pentru ca a presupune aci reintă, ar' semnifica, ca punem in cestiune lealitatea unoru cavaleri moderni.

In nr. 301 din 1 Nov. diariul susu numit tractedia in articlu de fondu éras relatiunile dintre biserica si statu, isi desvălta ideile asupra casatoriei civile, vorbesce despre matricule si despre abuzurile, cate se dice ca committu preotii la condescerea loru mai virtosu in interesulu acelorui junii, carii voiescu a scapa de recrutatiune. Cu aceeași ocasiune „Reform“ arunca in publicu inca si: una din themele cele mai scabrose. Dupace adeca lauda in totu modulu, fără frumosu, si fără cu temeu, casatori'a cu totă virtutile si foloselle cate le are ea pentru omenime, națiune, statu, pentru moralitate, economia politica si preste totu pentru progressu, apoi se intorce la concubinatu si'l bate cu vergele in piati'a publica a Europei.

Pana acila exspectatiunile lonyaiane ar' fi minunate, incatul ele ar' merită se se traduca in limbile patriei si se se imparita in una suta de mii de exemplarie. „Reform“ in se arunca, ca concubinatul, aceasta gangrena sociale, la „poporul valachu“ ar' fi latitu mai tare decat la ori-care altu poporu din monarchia, ca-ci adeca „in districtele romaneschi, unu procentu considerabile alu poporului traieste in concubinatu permanent, din cauza, ca elu saracu, nu pote, său nu voiesce se plateasca popii stol'a.“)

In originalu asiā: „Külonösen, oláh vidékeken a népnek jókora százaléka él állandóan házasságon kívuli szerelmi viszszonyból azért, mert szegény-ségeben nem tudja, vagy nem akarja papjának a stolát meg fizetni.“ „Reform“, in nr. 301 din a. 1873.

Noi avemu unu proverb, care tiene ca: Este urtu lucru, candu femeile isi spala camasiariile pe la vecini.“ Adeveratul urtu lucru; noi in se cunoștemu altulu si mai urtu, candu adeca vecin'a merge, că se spele ea camesile vecinei. Aceasta o face „Reform“ cu romani. Din totă poporale nu-

mai la romani afla de spalatu, numai pe poporul romanesco ilu inféra cu infami'a concubinatului, era din celealte popoare nu mai numesce pe nici uniculu, ci trece prin comunele si pe la portile loru, că si prin satulu lui Cremene, cumu dice unu altu proverbiu romanescu.

Este unu mare punctu de onore pentru romani, că se cera dela organulu lui Lonyai date statistice autentice in acesta materia de rusine si de prostitutiune publica, era acesta cu atetu mai virtosu, ca-ci din datele statistice si din totă informatiunile pe care ni le amu culesu noi de mai multi ani, chiaru si cu respectu la aceasta blasfemia, lucrul stă cu totulu din contra, intru atata, in catu cutediamu a provocă nu numai pe „Reform“, ci pe totă poporale din imperiu cu vorbele santei scripturi:

Totu cei cari se sciu mai innocentii, de catu romani, se ridice pétra si se iată in capu.

Ce? Concubinatul este mai latitu la romani decat la alte popoare? Ati cutediatu se esiti in facia Europei cu aceasta scarnavă? Nu v'ati genatua trage la parte velulu Venerei? Apoi fia, se punem si noi pe unu momentu rusine la o parte, său mai bine, se dicem cu calugarii spirituali (carii asculta marturisirea peccatelor in scaunulu de marturisire): Castis auribus omnia casta, adeca omulu de omenia nu se scandalesce intru nimicu; dupa aceea se luamu datele statistice care se aduna ex officio; se punem de inaintea nostra matriculele Botezatilor dela totă bisericele toturoru confesiunilor, catholica, greco-resaraténa, helvetiana (calvina), augustana (luterana), unitariana (sociniana); mosaica, se comparau in rubrice parallele numerulu totulor pruncilor nascuti din patu nelegiuitu, adeca din concubinat, din relatiuni amorose transitorie intre persoane independente, si chiaru din adulteriu (preacuryia); se intramu pe la cetati in asylele de nascere, pe la care se retragu femeile cele cadiute, se le intrebamu pe totă de nationalitatea loru; in fine se nu ne sfidim a merge si pe la prefecturele său directiunile de politia, se le cerem cathalógele femeilor publice, de bordellu, pentru că se ne convingemur éras dupa nationalitat si se vedem, cate sunt unguróice si secuiente, cate nemitióice, si jidovóice si cate romance. Nu credem că redactorii si collaboratorii dela „Reform“ se aiba curagiul de a face aceasta experientia alatură cu noi. Inainte de a pleca, ii vomu face că se arunca ochii preste cunspectele hebdomadarie si menstruali de acolea din capitala loru, in care se arata curat, ca intre pruncii botezati, pana la a treia parte sunt de regula nascuti din patu nelegiuitu, si apoi voru scăi, ca intre 250 mii de locuitori ai capitalei ungurene, romani nu suntu nici două mii *).

Le vomu reflectă mai departe, ca in imperiulu Austro-ungurescu sunt, că si in Germania, tienuturi intinse, in care multime de fete, chiaru tierance (dela sate), nu se cununa cu amantii loru, decat dupace au avutu cate unulu si doi prunci in concubinat, ceea ce ei nu voru aflat in nici-unu district romanescu, ci voru aflat ici coleau numai exceptiuni, din ceea ce pe arie este regula;

*) Conspectul celu mai nou alu botezatilor din Pestea ilu arata insasi „Reform“ din 8 Nov. pe septembra trecuta asiā: 200 botezati, din carii 60 din patu nelegiuitu (pe ungurescă bitang, fattyu)!!

éra acestea exceptiuni le voru splică usioru, déca voru voi, din cativa articlui ai legii de recrutare, si din marturisirea locuitorilor betrani voru invetiá, ca pana la anii 1859—60 concubinatul in comunele romaneschi era lucru aproape neauditu, precum era necunoscute si asiá numitele morburi galante, seu mai bine disu, morburi scarane si spurcate, de care pe alocurea se implu familiele dela cate unu singuru fetioru venit acasa din tierile cele „cultivate,” fdra că autoritatile publice se reflecteaza la asemenea blastemati, pana nu trece contagiu si in familiele unor functionari.

De ací incolo dd. redactori ar' potea se'si continue caletori'a loru pe la Dobreti-nu spre Oradea si Clusiu, pana in fundul Secuimei locuita in massa compacta unguresca, unde fia siguri, ca voru face experientia forte bogata —

Asiá déra argumentulu „Reforme” ce'lui ia dela concubinatu spre a smulge din manile preotimii romaneschi benecuventarea casatoriloru, dispars in facia experientiei. Nu'i lipsea alte argumente, cunoscute in tota tierile, in care s'a introdusu casatoria civila. Pentru-ce ea s'a folositu numai de concubinatu? Gurile rele voiescu a scé, ca redactorii si collaboratorii dela „Ref.” abusandu pote de absentia dlui Lonyai, apucara ocasiune de a insulta pe poporul romanescu, pe familiile romaneschi si pe clerurile romaneschi. —

Ei dicu, ca cateva procente de romani pentru aceea ar' petrece in concubinatu, ca-ci saraci fiendu, nu potu, seu nu voiescu se platésca taxele stolari.

Ore catu se fia de mari acelea taxe stolari, ce se platescu pentru cununia? Noi cunoscem unu clerus romanescu, la care pentru botezu si cununia era interdise ori-ce taxe stolari, era pentru dispensatiune, d. e. in a sieset spiti de sauge (veri alu duoilea) se dá cate 2 & de facili si 1 & de temaia pe sam'a besericei. Cumu va fi acuma, nu mai scimu. Ceea ce dorim este, ca clerurile, respective ordinarietele, consistorie, se faca bine, se dea publicitate taxelor stolarii asiá, cumu suntu normate preste totu, pentru că se le afle si barbatii de statu de rangulu si greutatea comitetului Lonyai. Acea publicatiune este necessaria pentru salvarea onorei si reputatiunei clerurilor romaneschi, pentru că se nu mai pote dice nimeni, ca aceleia prin aviditatea si rapacitatea membrilor sei ar' fi promotorie ale concubinatului in poporu.

In catu pentru saraci'a poporului, causele acesteia sunt la vedere lumei, era diariulu comitei L. au aratatu cu deg-tulu, si au inferatu cateva de acestea chiaru in acei articlui ai sei, unde a descrisu barbati'a executiunilor de contributiune, miserabil'a administratiune si rapacitatea preste totu, cu colori atatu de crunte, in catu de amu fi cutediatu unii din noi „acesti passivisti cerbicosi,” se le descriemu asiá, de siguru ne amu fi afiatu loculu de multu in temnita, in care petrece advoca-tulu Aronu Densusianu. Citésca ori-cine intre altele, numai articlulu de fondu din „Reform” nr. 298 din 29 Oct. a. c., pentru că se admire curagiul comitetului Lonyai si alu redactorilor sei; era acestia se'si aduca amente de ceea ce au scrisu ei insii cu aceeasi ocasiune despre unu spoliatoriu: „Jly gazember még tán az urak közt sem található (pe romanesce: Unu porcudé cane că acesta nu vei afla döra nici intre boieri).

Cumu vreti voi, că poporului se'i fia mai remasu ceva, candu chiaru statulu ungurescu nu mai are nimicu, si nimeni in Europa nu mai vrea se'lui imprumut? In „Valachi'a cea barbara” este ingrijitul prin lege, că d. e. dela sateni se nu se pote luá niciodata prin executiune duo i boi si 1 vaca. Atata trebuie se li se lase in proprietate, pentru că se pote lucrá mai departe si se nu móra de fome. La noi se iau boi, vaci, vitie, purcei, se trage si perin'a de sub capulu bolnaviloru *), si statulu totu nu este ajutatu. —

*) Amu vediu asemenea casuri nu numai pe la sate, ci chiaru si aici in Brasovu.

In fine, ori-cum se stea cu moralitatea poporului romanescu, noi invitam pe redactorii „Reforme,” că se incete a sparge ferestrelle romanilor in asiá numitulu puncto Sexti; ca-ci de ne amu apucá noi se spargemu ferestrelle si usile de sticla ale altora, si a trage la o parte multimea perdeleloru si a decoratiunilor luxuose, atunci si „Dracul-schiopu” dela Madridu s'ar' mirá de ceea ce ar' vedea in labyrinthulu saleloru, salónelor si alu cabinetelor si camerelor elegante si luxuose.

Scurtu comentariu la epistol'a deschisa, adressata catra „Kron-städter Zeitung.”

Din acea epistola publicata in 81 nr. alu „Gazetei” s'a vedintu, ca diariulu din Clusiu „Kelet” si altele accusa de intolerantia si barbaria pe moldoromani. Li s'a responsu in sensulu proverbiului: Cumu e Buna-dio'a, asiá'i si Multiamit'a. Intracea citim in diariulu ungurescu „Reform” si in altele din Pestea, ca dilele acestea petrecu acolo episcopulu romano-catholicu Ignatius Paoli, diecesanu de Nicopole si vicariu apostolicu in Romania. Cu ocasiunea visitelor sale officiali si neofficiali, prea s. sa intrebatu fiendu despre affacerile eclesiastice si scolastice ale maghiarilor din România, dede intre altele si acesta informatiune: Amu cumparatu tocma in centrulu capitalei Bucuresti unu locu largu cu 33 mii fiorini (6000 de galbini imperat.), era pe unele edificiuri amu mai datu 11 mii de fiorini. Pe acelu locu avemu se inaltiamu una beserica noua, monumentală, si unu seminariu pentru clerici, de unde se se pote provede tota parochiile rom. catholice cu preoti demui de vocatiunea loru. Collectele de bani imi curgu mereu. Maiestatea Sa imperatulu si regale a binevoitu a subscrise in folosulu noului seminariu pe fia care anu cate una miile fiorini (circa cate 200 galbini), era diversele societati religiose din Austria, Bavaria si Ungaria imi dau si imi promitu sume considerabili.

Unu locu de beserica si seminariu in valore de 6000 de galbini in centrulu capitalei romaneschi fora cea mai mica difficultate, ca-ci acei barbari de „valachi” nu s'a oppusu la cumparare. Este lucru forte curiosu cu asociatiunea ideilor in capulu omului. Domne, cate reminiscentie ni se imbudește in acestea momente din vieti nostra de aici! Pe la 1821 Ioanu Bobu, episcopulu dela Blasius, cumperase locu de beserica, de parochia si scola in cetatea Medeasiu. Pre candu beserica se redicase din fundamente la inaltimea de trei patru urme, magistratulu decide, că se se derime, si murii se derimara. Dupa unu processu cerbicosu, castigatu de numitulu episcopu, se facu abia acea modesta beserica romanescă gr. cath., ce se vede si astazi in Medeasiu. Pe romanii din cetatea Brasovului ia costatu unu processu de cateva mii, pana ce li s'a concessu cu mare greutate, că se si deschida in una casa privata din piatia, prea modesta capella, in care dupa cativa ani abia incapeta diumetate din poporenii. In comun'a Valcele (Elopatak) renumita de apele sale minerali, pana pe la 1846 era numai una besericutia mica de lemn si saraca de totu, pusa susu pe unu dealu, unde i se mai vedu urmele. Pe atunci apele aceleia era frequentate de familie romaneschi fruntasie, mai multu de catu in dilele nostre, ca-ci vedea acolo pe Banii Alecu si Georgie Filipescu, pe Mitica si Const. Filipescu, pe C. Ghica, Scarlatu Ghica, Scarlatu Rosetti, Cornescu senior, Bibescu, Oletelisianu, Slatineanu, s. a. s. a., cu acestea familii metropolitulu Neofit, episcopulu Cesarie alu Buzeului, archimandriti, egumeni, si dupa caderea sa, betranul principie Milosiu Obrenovicu. Toti acestia facura collecta si se rogara de possessorii de acolo, că se binevoiesca a le vende unu locuitoru de beserica cu ori-ce pretiu le va placea, inse mai in vale, mai aprópe de locuintele omenesci. Nici-decumu nu s'a invoitu. Ce era se mai faca acele

familii si acei archierei? Dupa multe incercari, aflara abiá pe unu membra din famili'a Béldi, care calcandu preste interdictulu collegilor sei, vendu cu ce pretiu voli, unu locuitoru in capulu satului, pe care se vede astazi beseric'a, cas'a parochiala si scol'a. —

Cumu suntu romanii representati in officiale publice de statu?

In orice statu, chiaru si acolo, unde in fapta exista numai o singura natiune, este o maxima de inteleptiune politica, ba chiaru o necesitate, că in officiale de statu se se aplice individi din tota classele societatii, pentru ca numai asiá pote fi possibila o administrare buna, correcta si fundamentala in tota directiunile.

Cu atatu mai tare -si are ratiunea sa acestu principiu in unu statu poliglotu, unde, pre langa diferitele clase ale societatii mai esistu si alte natiuni cu alta limba, alte dateni, ba chiaru si cu intre diferite atatu sociali, catu si politice.

Statul nostru din nefericire seu din fericire, a fostu si este chiamatu se cuprinda in sinulu seu ca in barca lui Noe, mai multe natiuni asiá de tare diferite un'a de alta prin limba, datine, si idei, că si cumu nu se ar' fi cunoscute un'a pre alta nici odata, atati amaru de seculi in atingere continua un'a cu alta.

Natiunalitatile la noi nu formeză numai o simpla clase de societate, ci ele prin numerulu, avereia materiale, gradulu de cultura si territoriulu, ce-lu ocupă, constituie totu odata unu factoru politicu al statului, si de aceea aplicarea in officiu a individualor de diferite nationalitatati nu este numai o simpla cerintia de administrare, ci este in linia prima o cestiune per eminentiam politica de celu mai gingasius caracteru si de cea mai intensiva insemnata.

Natiunea romana astufeliu are unu dreptu politico de a pretinde dela guvernul, ca precum este supusa intru asemenea la greutati publice, de asemenea se fia representata si in officiale de statu.

Cu adanca si nespusu de mare inristare inse cauta se constatamu, ca romanii sub guvernul maghiar, dela 1865 incóce, nu nnmai ca au fostu — potemu dice — mai de totu desconsiderati la impartirea officialor publice, déra chiaru si din acale, in cari erau pana aci, s'a datu cu pitiorulu afara. —

Nu potemu de locu affirmá, ca nu amu fi avutu individi apti, pentru ca vedem bine, ca o suma de amplioati cu prase indelungata si cu capacitat laudabile suntu astazi fora nici o occupatiune si pre langa tota incercarile loru nu au potutu ajunge nici macaru la posturile cele mai inferiore, pre candu de alta parte vedem pre la administratiune, justitia si in tota celealte officia infundati cati toti si inca unu numeru mare chiaru si de aceia, cari afara de darulu, ca se au nascutu unguri pre lume, nu au avutu nici statua cunoscintia, că se scia celu pucinu impaturá o scrisore officiosa.

Nu voim se dicem, ca guvernul maghiar voiesce si aici se introduca epoca din nainte de 1848, candu romanului nu-i era ertatu se imbrace officia publice — d'r privindu cursulu lucrurilor, cauta se cugetamu seriosu asupra acestei cestioni misteriose, ca-ci ea taia că o sabia in drepturile si in vieti nostra atatu civica, catu si nationale.

Articululu de lege XLIV—1868 despre egalea indreptatire a nationalitatilor in § 27 dispune expresu urmatorele:

„Dupa ce la occuparea officialor si in venitoriu va fi datatoria de mesura numai capacitatea personale, asiá nationalitatea nimenii nu se va poté privi de pedeca la ajungerea ori-carui officiu săn demnitate ce esista in tiéra. Din contra regimulu va ingrígí, că officiale judecatoresci si administrative ale tieriei si in deosebi la posturile de comitti supremi se se aplice

persoane, ce cunosc deplinu limbile necesare si de altumetrea si apte.“

Se vedem acuma sine ira et studio, in catu a respectatu guvernului maghiar acesta dispusetiune a legii facia cu romanii.

Una lesiune in diploma.

Diplom'a preanalta, cu care se intarfi episcop. Aradului Procopiu Ivacovicu de metropolit, in passagiulu: „Convocanduse prin Noi dupa Art. de l. IX din 1868 si alu ord. Nostre r. emanate pe basea acestuia congressu nat. besericescu gr. or. spre alegerea metropolitului“ etc. cuprinde una subtiare a dreptului arch., ca-ce nu corona couchiama congressulu, ci metropolitulu. alu carui dreptu e normatu in Art. IX si § 151 alu Statutului organic; asta impregiurare, dice, „Osten“ a instrainat pe respectivii, ca conceptiunea diplomei s'a eronatu, de acea s'a si pus la cale a se face de tempuriu reclamu, reclamu in contra unui pre-judetiu de acesta subtiare de dreptu.

Asa se vede, ca cu incetulu s'a apucata se faca otietulu. Se vedem cuprinsulu diplomei intregu:

„Diplom'a preanalta

de datulu 17 Septembre 1873 Nr. 26527, prin carea e intarita alegerea episcopului diecesei aradanu Procopiu Ivacovicu de archiepiscopu si metropolitu greco-oriental romanu.

Noi Franciscen Iosifu antalulu cu ajutoriulu gratiei lui Dumnedieu Imperatu alu Austriei, Rege apostolicu alu Ungariei, Boemiei, Dalmatiei, Croatiei, Slavoniei, Galitiei si alu Lodomeriei, s. a. Archiduce alu Austriei, Mareduce alu Cracoviei, Duce alu Lotaringiei, Salisburgului, Stirei, Carintiei, Carnioliei si alu Bucovinei, alu Silesiei de susu si de josu, Marele principe alu Transilvaniei, Marchionu alu Moraviei, Comite alu Habsburgului si alu Tirolei s. a.

Comendamur memoriei notificandu cu acesta tuturor caror'a se cuvinte ca dupa mormanta preavenerabilului in Cristosu parinte Andreiu odiniora baronu Siagun'a, archiepiscopului si metropolitului tuturor fidelilor Nostri greco-orientali de limb'a romana de pe intregulu teritoriu alu tierii Nostre Ungaria; Cavalerului crucei mari alu ordenului Nostru Leopoldinu, si de clas'a prima alu ordenului Nostru de corona de feru; consiliariului Nostru intimu in celea secrete, a fidelului Nostru sinceru iubitu, intemplata la 28 Iunie alu anului curinte, — convocanduse prin Noi in sensulu articolului de lege IX. de anulu 1868 si alu ordinatiunei Nostre regesci emanate pe bas'a acestuia sub 28 Maiu 1869, congresulu nationalu bisericescu greco-oriental romanu spre alegerea metropolitului, — dupace reprezentantii adunati in acelui congresu pre venerabilulu Procopiu Ivacovicu pana acum episcopulu aradanu, iubitulu fidelu alu Nostru, cu majoritatea absoluta a voturilor l'au alesu in loculu defunctului de adeveratu si legalu archiepiscopu si metropolitu greco-oriental romanu, — aceiasi reprezentanti ni au venit cu aceea umilita rogaminte: ca aprobandu acesta alegere preagratisu se o intarimu:

Dupa anim'a si gratia Nostra parintesca in-dupelcandune voiosu la acesta rogare a congresului nationalu bisericescu greco-oriental roman, — pe bas'a alegerii legali a numitului Procopiu Ivacovicu intempinata de placidarea Nostra, si luandu in gratiosa consideratiune nu numai vieti'a lui nepetata, curatieni'a, exemplara a moralei lui, distinsele merite, ce si-le a castigatu si pana acum, nu altcum laudabil'a imprimare cu zelu neadormitul a detorintielor sale prin servitie fidele si energice prestate si sub timpulu episcopatului seu, pe langa acestea autoritatea si precentienta lui cunoscuta credintiosilor sei si celor din pregiurulu densului, asemene virtutite preclare si multele proprietati sufletesci si elegante a le lui, cuvenite unui astfel de archiereu: ci considerandu totodata si scientiele lui eminente, desteritatea lui in conducerea trebilor,

modalitatea preintuitiva in pertractarea afacerilor concredite lui, nu altmire fidelitatea comprobata totdeun'a catra Noi si catra preanalt'a Nostra casa, precum si catra ti'er'a Nostra Ungaria, catra constitutiunea si legile acelei; in fine considerandu juramentulu depusu in manile Nostre in modulu celu mai rigorosu si mai solenelu despre acesta fidelitate, ce va se o pastreze pentru totdeun'a: Noi cu scire secura, cu dejudicare matura si cu o bine-recugetare a sufletului, din plenitudinea potestatei Nostre si in poterea dreptului Nostru preanaltu, pre densulu l'amu intarit preagratisu si l'amu aprobatu in atins'a demnitate de metropolit-archiepiscopu, precum cu acesta lu intarim si aprobam de archiepiscopu greco-oriental alu Transilvaniei si de metropolitul alu romanilor greco-orientali de pe totu teritoriul tierii Nostre Ungaria, anume din eparchiele greco-orientali a Transilvaniei, Aradului si a Caransebesului.

Lu impoternicim dar cu acesta pre densulu se implinesca tote functiunile archiepiscopesci si metropolitane ale bisericii sale, si pana-candu — precum acceptam dela densulu cu tota increderea — va remane in fidelitatea indatorata catra Noi si catra preanalt'a Nostra casa, precum si catra ti'er'a nostra Ungaria, catra constitutiunea si legile acelei: pana atunci liberu si in pace se se folosesc fara nici o pedeca ori contradicere in intrég'a sa archidiecesa, respective in provinci'a sa metropolitana, de tote usuantiele, drepturile, beneficiele si prerogativele, ce i competu lui ca ataruia, si acelea se le intrebuintez si folosesc.

Intru a caror'a mai mare crediamentu amu estradatu literale acestea provediute cu propria Nostra subscriere si cu sigilulu mai mare pendinte priu manile sinceru iubitului fidelu alu Nostru, specabilului si magnificiului Augustin Trefort, ministrului Nostru ungaricu de culte si instructiune publica, in urbea Nostra Vien'a la sieptespredice a lunei Septembre, anulu Domnului un'a mii optusute sieptedieci si trei, er alu domnirei Nostre alu dousiedieci si cincilea.

FRANCISCU IOSIFU m. p.

(L. S.) Augustinu Trefort m. p."

Déca nu ne tiem cu scumpetate si resignatiune de drepturile avute, odata cu viati'a, ne vomu tredi er', unde amu mai fostu. Acesta este natur'a reactiunii.

Processulu maresialului Bazaine.

REPORTULU

dlui Generalu de Reviere.

(Urmarea partii II-a.)

Scrisoarea, care o scrisce maresialulu principelui Fridericu Carolu nu figuréza in registrulu seu de corespondintie; formalitatea acesta a fostu negresitul forte receruta intr'o conjunctura atatu de delicata, dice reportulu. Dér' mai tota corespondint'a schimbata intre maresialulu si principele fu suprimata; aceste suppressiuni suntu pre estraordinarie, de catu că se nu fia fostu motivate.

Principele Fridericu Carolu respuse lui Bazaine in 17, prin o scrisoare datata din 16, la optore sér'a, pe care pentru insemnataea ei o reproducem: Principele Fridericu Carolu maresialulu Bazaine

,Cuartirulu generalu innaintea Metiului,
,16 Septembre 1870.

„Regretu, ca in urm'a unei excursiuni pana in momentulu acesta nu am potutu respunde la scrisoarea Escententiei Vostre. Deslusirile dorite asupra desvoltarei evenimentelor in Francia, vi le comunicu bucurosu, asia cumu urmeza:

„Dupa capitulatiunea armatei maresialului de Mac-Mahon, la Sedan, candu M. sa Napoleonu sa dusu in persóna la M. sa domnulu (monseigneur) si regale meu, imperatulu a declaratu a nu pututu intrá in negotiatiuni politice, pentru ca a lasatu directiunea politica guvernului regintiei, la Paris.

„Imperatulu s'a dusu apoi că prisonieru de resbelu, in Prusiá, si 'si-a alesu castelulu Wilhelms-höhe, lenga Cassel, de locuinta sa.

„Doua dile dupa aceea urmă capitulatiunea, si

écca! la Paris o revolutiune care ridică, fara a raspandi sange, republică in loculu regentiei.

„Acesta republica nu 'si-a luat originea in corporile legislative, ci in hotelulu de Ville, si nu este nicaieri in alta parte a Franciei recunoscuta. Nici puterile monarchice nu au recunoscutu. Imperatéra si Altetia sa imperiala s'a dusu la Anglia.

„M. sa regele a continuat mersiulu seu dela Sedan la Paris, fara a dă de vreo putere militara francesa.

„Armatele noastre au ajunsu astazi innaintea acestei cetati (ad: a Parisului).

„Catu despre compusetiunea si tendintiele nou-lui guvern instituitu in Paris, ve-ti afla detailuri din extractulu unui diurnal aci alaturat.

„In cele din urma, Escententia Vóstra me veti afla gata si autorisatu a ve face tote comunicarile, cari le Vé-ti dori.“

„Subsemnatu: Fridericu Carolu.
„Domnului maresialu alu Imperatiei,
Bazaine.“

Va bate la ochiu, dice reportulu, frasea, care termina scrisoarea principelui: . . . „me Ve-ti afla gata si autorisatu a Ve face tote comunicarile, cari le Vé-ti dori.“ Principele nu a pututu primi o asemenea autorisatiune, de catu numai la cererea s'a, o cerere fara indoiela provocata prin initiativ'a maresialului Bazaine.

— Insemnamu aici, ca citirea scrisorei principelui prasianu catra Bazaine a produsu mare sensatiune in auditoriulu din sal'a tribunalului dela Trianon. —

Not'a guvernului germanu comunica diurnalelor de Reims. — In 11 Sept. a aparutu in „l'Indépendant rémois“, unu comunicatul guvernului germanu, care desfasură curat situatiunea politica a Germaniei facia cu Francia. Acesta nota contine pe scurtu urmatorele: Cabinetele germane inca nu au recunoscutu altu guvern de catu pe acel'a alu imperatului Napoleon si iu ochii lor, guvernul imperial este pana la constituirea unei noue ordine a lucrurilor, singurul care ar' fi in dreptu a intrá in negotiatiuni de pace, avendu unu caracteru nationale; scrisoarea respandite in Parisu, dupa cari mai tote puterile straine ar' fi facutu incercari de-o interventiune pacifica, suntu nefundate. Nici o putere nu a interventit pana astazi si e pucinu verisimilu, ca se va face vreo interventiune, pentru ca acesta nu ar' avea nici o nuantă de successu pana atunci, pana candu basele unui arangamentu nu voru fi acceptabile din partea Germaniei si pana candu nu va fi in Francia unu guvern recunoscutu de tiéra si pe care l'amu pututu recunoscere de reprezentante alu Franciei; guvernele germane suntu dispuse a intrá in negotiatiuni numai cu imperatulu Napoleonu, a caruia guvern e pana in momentulu de facia recunoscutu, seu cu reginti'a instituita din partea (adeca cu imperatéra Eugenia). Ele ar' pututu totu asemenea tratá cu maresialulu Bazaine, care are comanda dela imperatul; d'r' imperatulu e prisonieru, regint'a Eugenia e dusa din Francia, maresialulu Bazaine e deci singuru in positia de a tratá; elu este singuru care dispune de fortele necesare, cari se servesc de garantia negotiatiunilor; cu-o putere (noulu guvern), care nu reprezinta pana acum a de catu partit'a stanga din vechi'a camera, Germania nu ar' pututu nici-decum intrá in negotiatiuni de pace. —

Ecce cuprinsulu notei germane. Cum se vede, declaratiunea guvernului germanu in diurnalulu de Reims a avutu de scopu de a precipita in sensul acesta resolutiunile maresialului. In care di va fi facutu Bismark se i se tramita lui Bazaine acesta declaratiune? Maresialulu declara a fi primitu not'a insemnata declaratoria prin locotenentele Valdejo, care a intrat in Metiu in 22 Sept. E probabilu, ca a primit'o inca si mai inainte, cercetarea insemnata precisa acesta. Totu ce se poate constata este, ca au avutu locu numerose comunicatiuni directe in cursulu lunei lui Septembre intre principalele Fridericu-Carolu si maresialulu Bazaine. Depunerea d. Arnoux-Rivière ne lumină in sujetul acesta. D. Arnoux-Rivière unu vechiu oficeru demisianariu fu insarcinat de catra Bazaine cu formarea unei companie de „éclaireurs“ (Pläckler) si in calitatea acesta serví, cumu insusi marturisesc de intermediariu, parlamentaire, intre principalele Fridericu-Carolu si Bazaine. Pe calea acesta se schimbă multe corespondintie, din cari insemnata parte mica se afla depusa la acte, celealte s'a suprimatu si nu s'a pututu erau; odata in Sept. merse si unu oficeru din statul majoru alu

princ. Frid.-Carolu d. de Diskau, la Bazaine, in Octobre merse mai de multeori la densulu.

Avendu in vedere comunicatiunea atatu de viua a maresialului cu principalele inimicu, nu se poate crede, ca se nu fi avut Bazaine iuca de multu cunoscintia de not'a lui Bismark publicata in diurnalul de Reims. Trebuie se recunoscem, ca dejă mares. Bazaine 'si-a fostu schimbata atitudinea, candu vedem, ca in conferinta' tienuta in Ferrièr in 19 Sept. d. de Bismark face dlui Jules Favre declaratiunea urmatória:

"De 6re-ce este vorba tocmai de Metiu, a'si voi totusiu seti observu, ca Bazaine nu este alu Diale. Eu amu mari ratiuni de a crede, ca remane fideli imperatului si ca ar' refusá pentru aceea se Te asculte." — (Va urmă.)

Expositiunea universale dela Vien'a.

(Urmare.)

Ne vomu margini a dice numai cateva cuvinte asupr'a Chinei, pentru cuventulu prea marei asemnari a productelor expuse cu ale Japonului, pe cari amu crediutu, ca trebue se le studiamu cu ingrijire (pote chiaru prea multu); déra si acesta gasesce scusa in elementele interesante ce contineea in realitate, cu totulu demne de a fi puse in paralelu cu industria europeana, si carii intrecu adesea productele ce vomu examiná in sectiunea chinesa.

Si aci suntu totu laque, porcelane, etc. costume, tiesaturi, din cari unu feliu este special proprietatea industriei chinese, acest'a e: crepulu de China, tieseturi usiore si renumite, cari servescu la confectiunea sialurilor. Stature, obiecte sculptate in ivoriu, scule, picturi si sculpturi; acestea din urma probéza starea stationari in care se gasescu chiaru acumu belele-arte. Acestea suntu mai totu obiectele diferite cari ne revela pentru prim'a óra acesta civilisatiune necunoscuta. Mai vedem unu patu colosal, umbritu de unu baldequin asiediatu pe patru petioare masive; lucrulu seu de si e originalu, n'ar' oferi nimicu particulariu, déca stofele ce 'lu ornéza n'ar' fi in adeveru minunate. In resumatu, prim'a impresiune ce produce expositiunea lucrarilor in laque, porcelanu, costumele de metase, gazu, armele etc., este contrastul totu atatu de bizaru catu si completu cu ori-care din productele industriei occidentale. Este asemenea lesne de recunoscutu, la vedere a acestoru lucruri, ca pe candu in Europa, de exemplu, cele mai multe produse portu pe denele sigiliu vivacitatiei, promptitudinei alu acestoru figuri sfasietore, pana la unu gradu care par' a dice ca: diu'a de mane n'o se mai fia; in productele chinese, din contra, gasimu totu aparentele unui viitoru lungu si durabile. Fia-care lucru e insemnatu intr'unu coltiu cu eternitatea si impresiunea ce se degage aci, din complexulu expositiunei pare a avea că devisa: avemu timpu, putem asteptá. Acestea au fostu, celu pucinu, sentimentele nostra, parasindu sectiunea chinesa si pasindu Portaliu, pe frontispiciu carui'a se cintesce inscriptiunea:

"Satulu marei dynastii, tiér'a luminei."
"Ta Tsching Kwo."

Persi'a.

Trecemu indata la galeria persana, ce incepem a visitá adi, că cea din urma statiune ce ne opresce inainte de a adiunge la sectiunea Romaniei.

Asiediata in centrulu Asiei, Persi'a este tiéra vecina locului care, dupa totu traditiuni, a fostu leganul genului humanu, si, pentru a dice asiá, un'a din primele tieri unde omulu se asiedia. Acesta ar' puté explicá (cumu s'a incercat a se face) opinionea, ca din Persi'a s'au importat in Europa fructele cele mai comune si cele mai stimate; in regnulu animalu, mai cu séma cáii, cari disprenndu la una ori-care epoca in urm'a unui óre-care cataclismu, fura importati pe populatiunile Celte, in epoc'a marilor loru emigratiuni din Indi'a in Europa si din Europa in Asi'a. In mineralogia, totu Persiei datorim turquósele (peruzele), petre magnifice de una colóre albastra-verdiua, cari, dupa cumu se scie, suntu formate de oseminte fosile, supuse unei transformatiuni minerale, si cari se colóra

in albastru sub influenti'a unei sari de cupru. Perzuzeau se mai gasesc in Indi'a, Russi'a si Ungaria.

Civilisatiunea Persiei este prea vechia, déra prea desvoltata, si cu totu ca expositiunea ei, inceputa prea tardi, este mai multu resultatul iniatiivei si sforturilor particularilor, de catu ale guvernului, totusi trebue se constatamu aci, ca acestu Statu este prea bine representat in palatulu industriei. Galeria persana e vecina cu a Chinei, asiá in catu productele acestoru döue tieri, expuse unele langa altele, permite visitatorului a le compara cu usiurintia. Astufelii putem dela prim'a vedere cu multa facilitate se ne damu séma de contrastele immense ale acestoru döue civilisatiuni asiá de vechi. Tocmai observam, adineori, candu vorbiamu de Chin'a, caracterulu esential de durata si de longevitate cu cari suntu indiestrate productele Chinei. La ele se denota in totu scepticismulu si materialismulu, pe candu din contra la Persi, una din ramurile rasei ariane, vomu vedea, examinandu productele loru, cumu gasim la fia-care pasu poesi'a, gustulu, stilulu totu atatu de entuziasstu catu si fantasticu.

Instrumente de musica. Primele obiecte ce se ofera vederiloru nóstre suntu instrumentele de musica, compuse numai din siese bucati, adeca: una tambura, döue timbale, colorate si garnisite cu moasicu, döue viore si una ghitara. Din punctulu de vedere alu artei, timbalele singure ne pare ca meritu una óre-care atentiu prin scumpetea inocrustatiunilor de mosaicu ce au una óre-care valore. Sub reportulu originalitatii, ar' fi altu-ceva, ca-ci si acolo amu avé a constatá indiciele meditatiunii si ale melancoliei.

Artile graphice. Fara contestatiune, preferim exanimarea documentelor prea interesante ale artei graphice ce gasim aci. Suntu nisce manuscrise vechi de una prea mare valore scientifica; intre altele, mai cu séma optu manuscrise chaldaice, cari ne par' in adeveru demne de tota atentiu invenitiilor si archeologilor. Alaturi, si pe langa óre-care lucrari de gravura pe lemn si pe pétra (arta forte respectata in Persi'a), observam una pétra lithographica, cu legenda sapata adencu si in reliefu, avendu unu efectu cu totulu originalu. Apoi, gasim cornaline sculptate si scobite, figuri acoperite cu legende, etc., precum si una multime de asemenea mici obiecte cari prin ele inse-si n'au nice una valore intrinseca, déra cari nu suntu lipsite de interesu.

Agricultur'a si materii tiesute. Partea agricola, mai pre susu de totu, merita una atentiu particulara, mai cu séma pentru Romania, atatu de bogata sub acestu reportu, si pentru ca la Persi'a gasim producete cu totulu diferite. Tiéra nostra trage principalele séle avutii din horticultura si din productele naturale ale pamentului, grâu, porumbu etc.; Persi'a din contra, din arboricultura: migdale, gume, pucina cānepa, sofranu; déra, mai cu séma roiba, plantele odoriferante, tutunulu; articole cari, impreuna cu metasea, bumaculu si catiféu'a, forméza, in adeveru, bas'a comercialui de exportatiune, destulu de importantu alu Persiei.

† IOANA contessa Rhédey de Kis-Rhéde in numele seu precum si in numele prunciloru sei minorenii: Emiliu, Victoru, Ioanu, Mihailu, Ludovicu, Ioana, Gabrielu si Franciscu; — alu parintiloru sei, — alu fratelui sei: Ludovicu, sororei: Iuliana, maritata: Béla Frater; mai departe in numele fratiloru si sororiloru repausatului: Ioanu si sociei acestuia: Ana Fogarasi, Constantinu, Maria, maritata: losifu Lemény; Elena, maritata: Nistoru Ganea; Iuliu si sociei sale Irin'a Nistoru; cununatului repausatului: Nicolau Marinoviciu si copilii acestuia, unchiului seu: Ioanu Onitiu si copilii acestuia, precum si in numele consangeniloru si amiciloru celor multi cu inima franta de durere anuntia mórtea sociului seu amatu, consangenului affectionat si amicului sinceru

GEORGE BARDOSI,

jude ordinariu la tabula reg. judicaria

intemplata in urm'a inflamatiunei stomachului in 14 Novembrii a. c. cal. nou la óre 3 diminutia in

state de 56 anii, avendu o casatoria fericita de 18 anii.

Remasitiele repausatului se voru stramuta dupa tinerea ceremoniei rituali gr. cat. d'in cuartirulu "Hajosköz" la mosia familiaria in S. Martinulu de campia in 15 l. c. la 3 óre d. m.

Fie i tierina usiora!!

Muresiu-Osiorheiu, 15. Nov. 1873 c. n.

Diet'a din Pest'a si senatulu imperialu din Vien'a se occupa cu punerea in ordine a affacerilor viitorie.

In 10 min. de financa Kerkápoly a facutu mai multe propunerri finanziari.

Unu deputatu maghiaru Vidács János in desperarea starii sale se aruncă in 10 din catulu alu 4 alu casei lui Rottenbiller si indata expiră. Diet'a si a aratatu condurerea protocollarminte. — Vidács era in 48 unul dintre cei ce vinise la Clusiu si fortize uniunea. —

Respusu: La intrebarile facute din partea mai multor dd. protopopi si invenitori gra-bescu a respunde:

Ca Tabelele de pariete cu tipuri colorate, 20 la numeru —, si Indreptariu pentru invenitoriul langa ele, precum si Geografi'a regatului Ungari'a, se potu prenumeră dela subsrisulu din "La pusiu ung. M. Lápos," Tabele de pariete cu Indreptariu 4 fl. Geografi'a regatului Ung. 30 cr.

Demetriu Varna.

Armonice

ce canta dela 4 pana la 120 bucati musicali: Obiecte pompóse cu cantu de clopote, toba si clopote, voci ceresci, mandoline, expressiuni etc. mai in colo

Dóse canore

ce canta dela 2 pana la 16 canturi, necessaria, cigarraria, case elvetiane, albu fotograficu, obiecte de scrisu, castene de manusi, pondu de scrisori, cuthie de cigare, tutunu etc. dose de tibrite, mese, sticle, pocale de bere, portemonnee, scaune etc. totu cu musica seu armonia. Recomenda ce e mai nou.

J. H. Heller, Berna,

Pretiu courante tramite francu. Numai cine trage aceste deadreptulu primesce obiecte Walleriane.

2—3

Cursurile

la bursa in 18 Novembre 1873 stá asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 40	cr. v. a
Napoleoni	—	—	9 , 06	" "
Augsburg	—	—	108 , 50	" "
Londonu	—	—	113 , 25	" "
Imprumutulu nationalu	—	—	72 , 60	" "
Obligatiile metalice vechi de 5%	—	—	68 , 15	" "
Obligationile rurale ungare	75	—	" "	" "
" temesiane	73	, 50	" "	" "
" transilvane	73	—	" "	" "
" croato-slav.	75	, 50	" "	" "
Actionile bancii	—	—	954 , —	" "
" creditului	—	—	218 , 25	" "